

چکیده

دولت چین مصرا نه این ایده را که آموزش و پرورش پیش شرط ضروری برای توسعه بشر است، دنبال می کند. ماده ۴۶ قانون اساسی جمهوری خلق چین تصریح می کند که همه شهروندان حق ادامه تحصیل دارند و باید آموزش ببینند. ماده قانون آموزش و پرورش (۱۹۹۵) تصریح می کند که شهروندان از فرصت های برابر آموزش و پرورش بدون توجه به ملیت، نژاد، جنسیت، شغل، موقعیت اجتماعی و باور مذهبی برخوردارند. قانون آموزش اجباری (۱۹۸۶) تصریح می کند که دولت، جامعه، مدارس و خانواده ها تضمین حق آموزش و پرورش را از سن مدرسه کودکان و نوجوانان برعهده دارند.

آموزش پیش دبستانی در جمهوری خلق چین، در کودکان ۳ تا ۶ سالگی صورت می گیرد. در شهرها و شهرستان های آن نیز مهدکودکها بر گروه سنی بین ۴-۶ تمرکز دارند و به شکل های گوناگونی از بچه ها نگهداری می کنند. کودکان آنها معمولاً یک برنامه سه ساله تحصیلی را به صورت تمام وقت یا پاره وقت دنبال و اجرا می کنند؛ در تمام مناطق روستایی، کودکانها خدمات و آموزش خود را معمولاً به شکل شیرخوارگاه و یکساله عرضه می کنند. در مناطق روستایی، برخی کودکانها به صورت فصلی دایر می شود. مهدکودکها می توانند توسط دولت یا به طور خصوصی اداره شوند؛ در سال ۲۰۰۸، حدود ۱۳۴۰۰۰ کودکانهای چین، یعنی حدود ۶۱ درصد، به صورت خصوصی اداره می شود.

کلیدواژه ها: آموزش و پرورش در چین، آموزش پیش دبستانی، برنامه های درسی پیش دبستانی.

امیمه غلامی
دکتر محمد آرمند

۴۳
رشد آموزش پیش دبستانی
دوره چهارم، شماره ۱
پاییز ۱۳۹۱

آموزش پیش دبستانی در سرزمین اژدها

مقدمه

جمهوری خلق چین با ۹ میلیون و ۶۰۰ هزار کیلومتر مربع وسعت پس از روسیه و کانادا سومین کشور پهناور جهان محسوب می‌شود و با ۱ میلیارد و ۲۵۰ میلیون سکنه پرجمعیت‌ترین کشور جهان است.

به‌طور کلی، آموزش و پرورش در جمهوری خلق چین می‌بایست در خدمت ساخت‌وساز مدرن سوسیالیستی مرکب از تولید و کار، پرورش دهندگان و جانشینان با توسعه اخلاقیات، آگاهی و ساختمان بدنی برای یافتن هدف اجتماعی قرار گیرد. آموزش و پرورش باید در روح وارثان و گسترش سنت‌های تاریخی و فرهنگی ملت چین و یکسان‌سازی تمام دستاوردهای خوبی از پیشرفت تمدن انسانی قرار گیرد.

آموزش پیش دبستانی

آموزش پیش دبستانی همواره یکی از دوره‌های آموزشی کشور چین بوده است.

دوره‌های آموزش پیش دبستانی به دو دوره تقسیم می‌شود:

۱. مهد کودک (شیرخوارگاه) - از ۳ ماهگی تا ۳ سالگی
۲. کودکان ۳ تا ۶ سال

از دیدگاه چینی‌ها آموزش پیش دبستانی از شیرخوارگاه، مهد کودک و کودکانستان شروع می‌شود و همگی تحت عنوان «کودکستان» قرار می‌گیرند. آموزش پیش از دبستان بخشی از آموزش ابتدایی به حساب می‌آید.

در مهد کودکها، کودکان را از شش یا هشت ماهگی تا کمتر از سه سال می‌پذیرند. حدود نیمی از کل کودکان شهری و درصد بسیار کمی از کودکان روستایی در این مراکز نگهداری می‌شوند. مهد کودکها معمولاً در مجاورت کارخانه‌ها، مزارع یا ادارات دولتی دایرند تا مادران شاغل در ساعات کار فرزندان خود را به آنها بسپارند. به‌طور معمول در طول روز به مدت هشت ساعت از کودکان پرستاری می‌شود، البته بعضی از این مراکز به صورت تمام‌وقت از بچه‌ها مراقبت می‌کنند،

این مهد کودکها را افراد سالمند یا بازنشسته اداره

می‌کنند

آموزش و پرورش کودکان در چین، به‌طور عمده به معنای آموزش در کودکانستان و آمادگی است. وزارت آموزش و پرورش چین با توجه به توانایی فیزیکی و روحی کودکان سنین مختلف برنامه کلی آموزش و پرورش کودکان را تنظیم کرده است. هدف خانواده‌ها از ثبت نام کودکان در این کودکانستان‌ها بهره‌گیری از برنامه‌های آموزشی مناسب، پرورش توانایی و تقویت مهارت‌های ذهنی آنها به‌طور طبیعی است. کودکانستان نیز مانند مهد کودک در جوار اداره‌ها، کارخانه‌ها و مزارع دایر است و کودکانی که سه تا شش سال دارند، می‌توانند وارد کودکانستان شوند.

در نواحی شهری، آموزش پیش دبستانی عمدتاً در کودکانستان صورت می‌گیرد و یک، دو یا سه سال به طول می‌انجامد. گفتنی است که مراکز فوق به‌صورت تمام‌وقت، پاره‌وقت یا پانسیون فعالیت می‌کنند. در نواحی روستایی، آموزش پیش دبستانی عمدتاً به‌صورت کلاس‌های نگهداری اطفال و کودکانستان‌های فصلی است. در مناطق باستانی، قومی، دورافتاده و فقیرنشین کشور چین، علاوه بر آموزش پیش دبستانی طبیعی و معمول، آموزش غیرمعمولی نیز با اشکال مختلف از قبیل مراکز فعالیتی کودکان، مراکز تفریحی و «کاروان‌های» آموزشی به‌صورت متحرک فعالیت دارند. در این دوره، کودکان ۳ تا ۶ سال به کودکانستان نزدیک خانه خود رفته و در آنجا به تعلیم موضوعات اصلی و زبان بومی خود مبادرت می‌کنند. آنها بازی می‌کنند، می‌رقصند و آواز می‌خوانند. در این دوره به کودکان ارزش حقیقت، مهربانی و زیبایی آموخته می‌شود. در کشور چین آموزش کودکان جدی گرفته می‌شود؛ زیرا شخصیت هر فرد طی سال‌های اولیه زندگی شکل می‌گیرد. طی سال‌های اخیر، سیاست آموزشی پیش دبستانی با توسعه چشم‌گیری روبه‌رو بوده است. به نحوی که مطابق آمار به‌دست آمده طی سال ۱۹۹۸، کشور چین بیش از ۱۸۰

۴۴

رشد آموزش پیش دبستانی
دوره چهارم، شماره ۱
پاییز ۱۳۹۱

از جمله مهم‌ترین مزایای کودکانستان‌ها و مراکز پیش دبستانی کشور چین می‌توان به ترکیب امور مراقبتی و آموزشی کودکان در جهت رشد بدنی، اخلاقی، فکری و زیبایی‌شناسی کودکان در اجزاء موزون و آمادگی آنان به منظور بهره‌برداری از آموزش مدرسه‌ای ضابطه‌مند اشاره کرد

آغاز می‌شود. هر کلاس درسی ۳۰ دقیقه و شامل ۱۲ ساعت کلاسی هفتگی است.

اولویت‌های آموزشی

- از جمله مهم‌ترین اولویت‌های آموزشی دوره پیش دبستانی در کشور چین می‌توان به موارد اشاره کرد:
- ✓ توسعه سرمایه‌گذاری خارجی در حوزه آموزش پیش دبستانی؛
- ✓ تأمین سلامت و بهداشت کودکان؛
- ✓ اجباری‌سازی درس انگلیسی در دوره‌های آموزش پیش دبستانی.

۱. توسعه سرمایه‌گذاری‌های خارجی در حوزه آموزش پیش دبستانی

بخش آموزش پیش دبستانی (ویژه کودکان ۶-۱ سال) با آینده‌دخشانی روبه‌روست. طبق آمار به‌دست آمده تاکنون بیش از ۲۰ مؤسسه زنجیره‌ای پیش دبستانی در پکن تأسیس شده است که هر یک مراکز متعددی در سطح شهر دارند. مراکز از قبیل مرکز مراقبتی کودکان شرق، مرکز مراقبتی کودکان Body Care وابسته به ایالات متحده و مرکز مراقبتی Fun Dazzle هر یک از روش مدیریتی آموزشی خاص خود استفاده می‌کنند. مرکز مراقبتی کودکان شرق که در سال ۱۹۹۸ تنها مرکز تخصصی خصوصی در زمینه آموزش کودکان در پکن دایر شد، هم‌اکنون دارای پنج شعبه در سطح شهر پکن است که چهار مرکز آن به نگهداری و آموزش کودکان رده‌های ۶-۱ سال و یک مرکز به آموزش زنان باردار اختصاص دارد. لازم به ذکر است که تاکنون مبلغی بالغ بر ۱۰ میلیون یوان (معادل ۱/۲ میلیون دلار) برای راه‌اندازی و فعالیت این مراکز سرمایه‌گذاری شده است. در این مرکز، از حضور والدین به منظور اجرای برنامه‌های آموزشی در مقام معلم استفاده می‌شود که در کشورهای غربی مورد استفاده بوده است و به تدریج به روشی چینی تغییر یافته است.

طبق آمار به‌دست آمده طی سال ۱۹۹۹، سی مرکز مراقبتی کودکان در ۲۶ شهر مختلف چین دایر شده است. مؤسسه چند ملیتی که مرکز آن در کشور آمریکا قرار دارد، از سال ۱۹۹۸ فعالیتش را به‌صورت رایگان و با برگزاری دوره‌های آموزش تغذیه و بهداشت کودک در پکن آغاز کرده است. در سال ۱۹۹۹، مؤسسه فوق به منظور توسعه فعالیت‌های مراقبتی کودکان به تأسیس نخستین مرکز مشاوره در خصوص تغذیه و بهداشت کودکان مبادرت کرد. همچنین دو مرکز را نیز برای آموزش والدین در زمینه تغذیه، هوش و روانشناسی کودک در پکن تأسیس کرده است. گفتنی است که تمامی معلمان

هزار کودکستان با ۲۴ میلیون دانش‌آموز برخوردار است که به دو نوع دولتی و خصوصی تقسیم می‌شود: کودکستان‌های دولتی در سال‌های متمادی دایر می‌شود و دارای تجربیات و الگوی آموزشی مناسب و هزینه کم هستند، در حالی که کودکستان‌های غیردولتی هزینه زیادی می‌گیرند و با توجه به نیازهای روز به‌موقع موضوع و روش‌های آموزشی خود را تعدیل و تنظیم می‌کنند؛ با رشد اقتصادی شمار کودکستان‌های خصوصی بیشتر شده است و اکنون تقریباً سی درصد تعداد کل کودکستان‌های چین را شامل می‌شود.

طبق این آمار نرخ افرادی که در دوره یکساله آموزش پیش دبستانی شرکت دارند، بالغ بر هفتاد درصد می‌شود. طی سال‌های اخیر برنامه‌های آموزش پیش دبستانی در شهرهای بزرگ و متوسط کشور گسترش یافته است. این در حالی است که برنامه‌های آموزش پیش دبستانی در نواحی روستایی، دورافتاده و فقیرنشین نیز از رشد چشمگیری برخوردار بوده است. به نحوی که طی سال ۱۹۹۸، از میان یازده استان جنوب غربی و شمال غربی کشور بالغ بر ۳۹/۹ درصد از کودکان نواحی فقیرنشین از برنامه‌های آموزش پیش دبستانی سه ساله دولتی و ۶۶/۷ درصد نیز از برنامه‌های یکساله آموزش پیش دبستانی بهره‌مند شدند. از جمله مهم‌ترین مزایای کودکستان‌ها و مراکز پیش دبستانی کشور چین می‌توان به ترکیب امور مراقبتی و آموزشی کودکان در جهت رشد بدنی، اخلاقی، فکری و زیبایی‌شناسی کودکان در اجزای موزون و آمادگی آنان به منظور بهره‌برداری از آموزش مدرسه‌ای ضابطه‌مند اشاره کرد. فعالیت‌های آموزشی مراکز پیش دبستانی در ساختاری هدفمند و چندجانبه از آموزش هدایت‌کننده به سوی تقویت، توانمندسازی و رشد ذهنی کودکان سازمان یافته است. پرداختن به فعالیت‌های تفریحی کودکان بخش اصلی فعالیت‌های مراکز پیش دبستانی است. در ضمن فراهم‌سازی محیطی مناسب به منظور ایجاد موقعیت و فرصت‌های مواجهه واقعی کودکان با مسائل و مشکلات زندگی و تقویت درک معانی از اهم اهداف این‌گونه مراکز محسوب می‌شود. برای ارتقا کیفیت مدیریت مراکز پیش دبستانی، دولت به اتخاذ مجموعه قواعدی دسته‌بندی شده مشتمل بر «نظام مدیریتی و نظام کاری کودکستان‌ها» بر پایه اصول علمی مدیریتی مبادرت کرده است. دولت چین همچنین نظام‌ها و قوانینی را در جهت ارزیابی کیفیت کاری معلمان و برآورد توانایی‌های آنان طراحی کرده است.

- هدف دوره آموزش پیش دبستانی ایجاد آمادگی کودکان برای ورود به مراکز آموزش ابتدایی است.
- دوره آموزش یک سال طول می‌کشد و از ۵ سالگی

این مراکز از زنان دانش آموخته‌ای در حوزه بهداشت و آموزش کودکان هستند. این مؤسسه همچنین مرکز دیگری را در شهر دالیان دایر کرده است. طبق آمار به‌دست آمده، از سال ۱۹۹۹ تاکنون مبلغی بالغ بر سیزده میلیون دلار با مشارکت بانک امریکایی DDB و شرکت Body Care در این زمینه سرمایه‌گذاری شده است. در سال ۱۹۹۴، مؤسسه آموزش کودکان Fun Dazzle با هدف آموزش کودکان از طریق سرگرمی و تفریح در چین آغاز به فعالیت کرد. این مؤسسه در عرضه خدمات مختلفی از قبیل سرگرمی، آموزش و تغذیه به کودکان فعالیت دارد.

استفاده از سرگرمی‌های آموزنده برای کودکان به منظور تقویت نیروی آموزشی آنان بخش اعظمی از روش تدریس این مؤسسه را تشکیل می‌دهد. در مرحله نخست، این مؤسسه دوازده میلیون یوان (معادل ۱/۴۵ میلیون دلار) برای تأسیس یک مرکز در شهر پکن و مرکزی دیگر در شانگهای سرمایه‌گذاری کرده است و امیدوار است بتواند هشتاد مرکز در شهرهای مختلف چین دایر کند. این در حالی است که در حال حاضر تمامی این مؤسسات به دلیل بالا بودن هزینه‌های مختلف و پایین بودن درآمد والدین درآمد ناچیزی دارند و امیدوارند با افزایش نرخ درآمد مردم و افزایش آگاهی آنان نسبت به اهمیت آموزش پیش دبستانی در آینده از بازار کار خوبی برخوردار شوند. در حال حاضر در کشور چین، بیست میلیون خانواده کودکان ۱ تا ۳ ساله دارند که تا سال ۲۰۰۵ هفت درصد به این رقم افزوده خواهد شد. بنا به اعتقاد کارشناسان، در کشوری که هر خانواده از حق داشتن یک فرزند برخوردار است، سی درصد هزینه‌های خانواده به کودک خانواده متعلق است که این رقم خود به جذب سرمایه‌های فراوانی در بخش آموزش پیش دبستانی منتهی می‌شود. به‌واسطه توسعه مراکز فوق طی سال‌های اخیر، دولت چین با اتخاذ تدابیری برای سازماندهی این مراکز قدم برداشته است.

به‌رغم قوانین و مقررات وضع شده از سوی شهرداری پکن، مقررات سرمایه‌گذاری در این خصوص همچنان با مشکلات زیادی مواجه است که باید مدنظر قرار گیرد زیرا اغلب روش‌های آموزشی به کار گرفته شده در این مراکز از کشورهای غربی اتخاذ شده و تغییر آن براساس فرهنگ چینی چالش بزرگی برای این مراکز فراهم آورده است.

۲. تأمین سلامت و بهداشت کودکان

از سال ۲۰۰۲، آموزش چگونگی تأمین سلامت کودکان در تمامی مهدهای کودک و مدارس پیش دبستانی شهر

شانگهای در برنامه درسی ویژه‌ای گنجانده شده است. گفتنی است که در صورت موفقیت‌آمیز بودن، برنامه فوق در دیگر مراکز آموزشی کودکان کشور نیز اجرا خواهد شد. لازم به ذکر است که طرح مذکور نخستین بار در کشور چین با همکاری سازمان جهانی KidsSafe اجرا شد. طبق آمار به‌دست آمده، ۲۶/۱ درصد مرگ‌ومیر کودکان در چین بر اثر جراحات وارده از طریق سوانح مختلف بوده است که جان کودکان را تهدید می‌کند. براساس آمار، در شهر شانگهای ۳/۴۵ نفر از هر ۱۰۰ هزار کودک در پی غرق شدن و ۱/۹۳ نفر بر اثر تصادف رانندگی جان خود را از دست می‌دهند. طبق این آمار، ۵۲ درصد از جراحات‌ها هنگامی رخ می‌دهد که کودکان همراه خانواده خود هستند. این آمار و ارقام سبب جلب توجه والدین به تضمین سلامت و امنیت کودکان شده است و برنامه آموزشی فوق نیز در همین جهت اجرا می‌شوند.

۳. اجباری کردن درس انگلیسی در دوره‌های آموزش پیش دبستانی

با توجه به روند رو به افزایش علاقه والدین به آماده‌سازی فرزندان خود برای آینده، درس انگلیسی در مهدهای کودک شهرهای بزرگ چین، به‌ویژه شهر پکن، به صورت اجباری درآمده و در بسیاری از مهدهای کودک، از معلمان انگلیسی و کانادایی برای تدریس دروس انگلیسی استفاده می‌شود. بنابر آمار به‌دست آمده، بیش از سه هزار مؤسسه آموزش زبان خارجی در کشور چین فعالیت دارند که درآمد آنها بالغ بر ۱۰ میلیارد یوان (معادل ۱/۲ میلیارد دلار امریکا) است.

معضلات آموزشی

از مهمترین مشکلات پیش‌روی آموزش دوره پیش دبستانی می‌توان به افت کارایی نظام آموزشی پیش دبستانی اشاره کرد. در قانون آموزش و پرورش چین، به‌طور واضح آمده است که آموزش و پرورش کودکان پیش دبستانی نخستین مرحله آموزش و پرورش و بخش مهمی از برنامه‌های آموزشی دولت است. این نوع آموزش در «برنامه اجرایی ارتقاء آموزش و پرورش چین طی قرن ۲۱» پیش‌بینی شده است و در آن آمده است که آموزش و پرورش کیفی و توانمند باید از دوره آموزش پیش دبستانی آغاز شود. این در حالیست که از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۱ تعداد مراکز آموزش پیش دبستانی و شمار کودکان تحت تعلیم این مراکز با سیر نزولی مواجه بوده است. تعداد مراکز آموزش پیش دبستانی سراسر چین از ۱۸۰ هزار باب به ۱۱۰ هزار باب و شمار کودکان حاضر در این مراکز نیز از

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های دانش‌آموزی

(به صورت ماهنامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

رشد کودک (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه اول دوره دبستان)

رشد نوآموز (برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره دبستان)

رشد دانش‌آموز (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم، پنجم و ششم دوره دبستان)

رشد نوجوان (برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی)

رشد جوان (برای دانش‌آموزان دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های بزرگسال عمومی

(به صورت ماهنامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

رشد آموزش ابتدایی ♦ رشد آموزش راهنمایی تحصیلی ♦ رشد تکنولوژی آموزشی ♦ رشد مدرسه فردا ♦ رشد مدیریت مدرسه ♦ رشد معلم

مجله‌های بزرگسال و دانش‌آموزی تخصصی

(به صورت فصل‌نامه و چهار شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

رشد برهان راهنمایی (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی) ♦
رشد برهان متوسطه (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه) ♦ رشد آموزش قرآن
رشد آموزش معارف اسلامی ♦ رشد آموزش زبان و ادب فارسی ♦ رشد آموزش هنر
رشد آموزش مشاور مدرسه ♦ رشد آموزش تربیت بدنی ♦ رشد آموزش علوم اجتماعی
رشد آموزش تاریخ ♦ رشد آموزش جغرافیا ♦ رشد آموزش زبان ♦ رشد آموزش
ریاضی ♦ رشد آموزش فیزیک ♦ رشد آموزش شیمی ♦ رشد آموزش زیست‌شناسی ♦
رشد آموزش زمین‌شناسی ♦ رشد آموزش فنی و حرفه‌ای ♦ رشد آموزش پیش‌دبستانی

مجله‌های رشد عمومی و تخصصی، برای معلمان، مدیران، مربیان، مشاوران و کارکنان اجرایی مدارس، دانش‌جویان مراکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می‌شوند.

♦ نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی.

♦ تلفن و نمابر: ۰۲۱ - ۸۸۳۰۱۴۷۸

۲۷/۱۱۲ میلیون نفر به ۲۰/۲۱۸ میلیون نفر و نسبت کودکان ۳ تا ۶ سال از ۴۱ درصد به ۳۴ درصد کاهش یافته است. علت اصلی این مسئله آن است که آموزش و پرورش پیش‌دبستانی مورد توجه برخی از دولت‌های محلی نیست و بر این عقیده‌اند که آموزش و پرورش پیش‌دبستانی بخشی از آموزش اجباری محسوب نمی‌شود. در زمان اجرای کوچک‌سازی ساختار اداری دولت، برخی از سازمان‌های اداری مرتبط با آموزش پیش‌دبستانی حذف و آموزش کودکان دبستانی تحت نظارت دولت قرار نگرفته است. برخی از دولت‌های محلی نیز دوره آموزش پیش‌دبستانی را وارد عرصه بازار خصوصی کرده و به قطع بودجه مدارس پیش‌دبستانی مبادرت کردند.

بدین ترتیب حقوق معلمان مدارس پیش‌دبستانی و هزینه‌های آنان تأمین نشده است بلکه آنان برای تأمین بودجه مورد نیاز خود به کارهای دیگر روی آورده‌اند. به علت کمبود بودجه، حتی تعدادی از مدارس پیش‌دبستانی به بخش خصوصی فروخته یا کاربردهای دیگری پیدا کرده‌اند. با توجه به وضعیت پیش‌آمده و برای جلوگیری از بروز لطمات بیشتر به بخش آموزش پیش‌دبستانی، ادارات مربوطه دولتی در حال تدوین مقرراتی به‌منظور «اصلاح ساختار و توسعه آموزش پیش‌دبستانی» هستند.

پی‌نوشت

1. Iranculture, org: 2012

منابع

- آقازاده، احمد؛ آموزش و پرورش تطبیقی و بین‌المللی. تهران، نسل نیکان، ۱۳۸۲.
- آقازاده، احمد؛ آموزش و پرورش در کشورهای پیشرفته صنعتی. تهران، روان، ۱۳۸۳.
- بری، مارک؛ آموزش و پرورش تطبیقی (سنت، تجدد و چالش‌های نوین). ترجمه عباس معدن‌دار، تهران، نشر جنگل، ۱۳۸۴.
- توما، ژان؛ مسائل جهانی آموزش و پرورش. ترجمه احمد آقازاده، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۸.
- ونیتا کول. برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش‌دبستانی، ترجمه فرخنده مفیدی، سمت، ۱۳۸۹.

- www.World Data on Education
- www.Iranculture.org
- www.Education in China (kpmg.com/cn)
- www.Basic Education in China
- www.UNESCO Institute for statistics
- www.ISCED
- www.International Bureau of Education in China
- www.UNdata (A world of information)
- www.Childinfo.org, May 2008 in china
- www.Oecd
- www.Nation master.com